

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Örkény István

Cím: „A budapesti MÁVAG története”

(Györi György és Szabó László monográfiája)

Forrás:

Irodalmi Ujság

1953. okt. 24.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Tárgy

324.35

Hely:

Idő:

1953

Személy:

Helyszám:

... Reimsből útrakerel Törley József, s Budapesten pezsgőgyárat épít; Genfből megérkezik Gerbeaud Emil és cukrászgyárat alapít; majd Olaszországból ideletelepülnek Piazzoni és Dozzi szalámigyárosok és húsfeldolgozó üzemet indítanak. Brünmben pedig — amelynek akkor már fejlett ipara volt — a belga tőkéjű Guilmán A. E. cég felszámolja gépgyárat s gépei, hivatalkói, művezetői és szakmunkásai többségével felkerekedik, hogy 1868-ban Budapestén részvénytársasági alapon Magyar-Belga Gép- és Hajóépítő Társaság néven a Kőbányai-úton gépgyárat, Ujpesten pedig hajógyárat építsen. A két új gyár — amelyek közül a kőbányaiúti gépgyárat nevezzük a MÁVAG ösének — 1869-ben kezdte meg működését. Gőzgépeket, gőzkazánokat, öntvényeket, alkarrészeket gyártott.”

Még abban az évben meg-történt az első tüntetés — egy Strobl nevű ebocsátott munkás visszavételéért — s a katonai karhatalom első szorongyama a Kőbányai-úton; s a következő évben, 1870-ben, a kibontakozó világozóság hatására már esődbe is megy az újszülött gyár.

Így kezdődik Györi György gyártörténete.

Már ez a kis szemelvény is mutatja, hogy egy gyár születése, fejlődése, sorsának forgandósága éppen olyan — vagy majdnem olyan — magával ragadó tud lenni, mint egy ember élete. Kiváltképp, ha egy olyan régi üzemről van szó, mint a MÁVAG, melynek megvannak a maga sajátos hagyományai, munkamódszerei és emberi típusai. Tízezernél jóval több munkás többévtizedes együtt-dolgozásából kristályosodott ki a „mávagista” jellem és magatartás; a magyar munkásosztály sokszázezer főből álló hadseregében egy, a többiekhez hasonló, mégis, mind a többiektől élesen különböző típusú ember állt elő.

Az elmúlt világban ez a különbség nem jelentett sokat. A mindennapi kenyérért nagyjából ugyanúgy meg kellett harcolni a MÁVAG-ban, mint a Pannónia-bőrgyárban. Igaz, hogy például az illegális párt tapasztalt harcosai ismerték a munkásosztály árnyalati különbségeit és átmeneteit; s e tapasztalatok alapján más volt az agitáció hangja a textilgyárakban, más a húsosoknál, bőrszőknél, vasasoknál, nyomdászoknál. Ma azonban egészen más a helyzet ezen a téren is.

Ma, gyakorlatilag nézve a dolgot, minden egyes nagyüzem, azonkívül, hogy ter-

melő üzem, hatalmas nevelőerő is, ember-kohó. A MÁVAG monografistája meg is említi, hogy a gyár évente körülbelül 500—1000 munkáskádert ad az országnak, s fel is sorol egy csokorra valót közülük, azokat, akik az állam és a párt legfelső vezetésének lettek részesei. Aki már találkozott velük — a nagyokkal is, a kisebbekkel is — a mindennapi életben, észrevehette, hogy maiglan megőriztek valamit „iskolájuknak” — a MÁVAG-nak — stílusából. A legtöbben megőrizték kapcsolatukat az üzemmel; majdnem mind tartják a félig baráti, félig hivatalos kapcsolatot egymással, s tegyük hozzá, hogy a napi munkában nem egy ügy intéződik el „rövid úton”, megkerülve az apparátus fásaszó hágcsoit, egy volt munkatársal való telefonbeszélgetés révén. Ennél azonban érdekesebb és fontosabb az, hogy mai közéletünkben elevenen él néhány ilyen „iskolánk” stílusa, munkaszervezése, s emberi kapcsolatokban kifejeződő egyénisége. Valóban, jelentős és fontos munkát végeznek azok a kutatók, akik egy gyár „jelleme” leírását, fejlődését tűzik ki célul maguk elé.

A két szerző okos munkafel- osztással dolgozta föl az anya-

got. Györi György, a könyv első, s nagyobb felének írója, magának a gyárnak történetét adja kezünkbe. Szabó László pedig a MÁVAG néhány kiemelkedő dolgozójának élet-történetét írta meg, nagyrészt azokat, akik a gyártörténetben is szerepelnek. A két nézőpont jól kiegészítheti egymást; egyfelől láthatjuk a gyárat, mint egészet, másfelől a gyárat emberi arckökből, sok kis részletből összeállni egészévé. E két fölvétel megadhatja a gyár teljes látképet.

A gyártörténet írója nagy gonddal, elmélyedéssel, az anyag alapos ismeretével, elég élvezetesen ír. Erdeme, hogy a MÁVAG-ot nem tűzte gombostűhegyre, mint önmagában és önmagáért élő organizmust, hanem multban és jelenben egyaránt beleállította a maga helyére, az ország térképébe és történelmébe. A MÁVAG ebben a könyvben szerves tartozéka a magyar kapitalizmus fejlődésének, része és sok tekintetben típusa a szocializmus építésének. Egyes részleteket, így például a mávagi híres csendőrsortúzet, meg-rázó erővel jeleníti meg. Szépen, sőt „izgalmasan” ábrázolja a gyár őstörténetét, de a mai idők munkáját és problémáit már nem tudja oly világosan összefogni, s oly áttekinthetővé tenni. De ebben a történelmi részben érdeme, hogy

a MÁVAG szép eredményei mellett — mint például a sztálini műszak — észreveszi, részletesen elemzi a hibákat és bajokat is, akár a vezetés, akár a termelés, akár a szakmunkás-utánpótlás kérdésében. Dicséretére szolgáljon a szerzőnek, hogy nem áll meg a hibák fölfedezésénél, hanem igyekszik mélyre ásni, a bajok gyökereig.

Adósunk marad Györi György azzal a feladattal, amelyet az imént a gyár jellembrázolásának neveztem. A „mávagista” típus ebben a könyvben csak nagyon homályos körvonalakban jelenik meg. Ennek az az oka, hogy a történetíró kissé túl ünnepélyesen fogta fel munkáját; kevés helyet ad a MÁVAG-Kolóniának (a gyári lakótelepnek), a dolgozók lakáviszonyai, szokásai, egymással való kapcsolatai leírásának. Lehat, hogy Györi ezt a feladatot az életrajzíró Szabó Lászlóra akarta áthárítani; ha ezt akarta, nem tette helyesen. Közel húszezer ember magánéletének lényeges vonásait nyolc vagy tíz riportban összefogni nem lehet.

Szabó László, a könyv második részének szerzője a munka nehezebb részét választotta. Az ő feladata lett volna „a mávagista ember” arcképet, a kép tucatnyi változatát lefesteni; ehelyett azonban beírte azzal, hogy néhány érdekesebb dolgozóval elmondatta élete pá-

lyáját. Ha legalább ezt tette volna! Sajnos, még ezeket a szövegeket is, melyeket nyilván ki-ki a maga nyelvén, színesen és eredetien adott elő, sematizálta stílusában; leszűr-kített eseményeket ad elő, szürke hangon. S e hibát még azzal a riport-sematizmussal is tetézi, hogy megcenzurálja az életet; modelljei a mult emlékeiből csak az éhezést és üldözötést, a jelenből csak az örömet és boldogságot mondhatják el; ezáltal a szerző vulgarizálja a valóságot, megfosztja ellentmondásaitól, dialektikájának meggyőző erejétől.

★

A felszabadulás óta eltelt időben a MÁVAG története a harmadik vagy negyedik gyártörténet; az elvégzendő munkához mérve az elvégzettet, bizony édeskeves. Soha nagyobb szükség nem volt ilyenfajta munkára, mint ma, amikor az ember amúgyis hajlamos arra, hogy beszoruljon saját üzemének vagy hivatalának szűk látóhatárába, s amikor egyre növekszik az igény a „jelzéseket” szolgáltató, életünk minden parcelláit feltáró, elemző frásokra. Ideje volna az ország helyzetét tényekben és adatokban ismertetni; a parcellákat felmérni, feldolgozni a falu, a bányavidék, az ipar és a városi élet legfontosabb egységeit. Györi György és Szabó László könyvének hibáin átlépve, s erényeit — főleg a gondosságot, pontosságot, a helyes szemléletet és a bátor bírálatot — továbbfejlesztve egy új szociográfiát, az első öt éves terv Magyarországnak látképet lehetne létrehozni.

Örkény István